MUSIQIY TARBIYA VOSITASIDA O‘QUVCHILARDA MA’NAVIY-ESTETIK QADRIYATLARNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Abdusalimova Ma`muraxon Anvarjon qizi
Farg`ona davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

Received: 20.10.2025
Revised: 21.10.2025
Accepted: 22.10.2025

Kalit so‘zlar:
musiqiy tarbiya, ma’naviy-estetik qadriyat, pedagogik shart-sharoit, estetik tafakkur, musiqiy idrok, milliy qadriyat, tarbiya jarayoni, estetik did, ijodiy faoliyat.

Annotatsiya. Jamiyat taraqqiyotining har bir bosqichida ta’lim tizimining asosiy vazifalaridan biri — yosh avlodni ma’naviy barkamol, estetik didga ega, go‘zallikni his eta oladigan shaxs sifatida tarbiyalashdan iboratdir. Musiqa esa bu jarayonda o‘ziga xos vosita sifatida shaxsning ruhiy olamini boyitadi, hissiy kechinmalarini uyg‘otadi hamda unda ma’naviy-estetik qadriyatlarni shakllantiradi.

Kirish. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan ilgari surilgan “Yangi O‘zbekiston – ma’naviy yetuk avlod davlati” tamoyili yoshlarning estetik va ma’naviy tarbiyasiga alohida e’tibor berishni taqozo etadi. Shu bois musiqiy tarbiya o‘quvchilar shaxsini har tomonlama rivojlantirishda, ularning ichki dunyosini uyg‘unlashtirishda beqiyos ahamiyat kasb etadi.

Musiqiy tarbiya — bu shunchaki kuyni tinglash yoki kuylash emas, balki insonni badiiy-estetik idrokga yo‘naltiruvchi murakkab jarayondir. Musiqa o‘quvchining ruhiy holatiga bevosita ta’sir etadi, unda go‘zallikni his etish, yaxshilikni qadrlash, yomonlikni rad etish kabi axloqiy-ruhiy sifatlarni shakllantiradi.

O‘quvchi musiqiy tarbiya jarayonida nafaqat estetik zavq oladi, balki u orqali milliy qadriyatlar, insoniy fazilatlar va madaniy meros bilan bevosita tanishadi. Shu tariqa, musiqa tarbiyasi o‘quvchini shaxs sifatida yetuklashtirish, unda vatanparvarlik, mehr-oqibat va hurmat tuyg‘ularini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Musiqiy tarbiya jarayonida o‘quvchilarda ma’naviy-estetik qadriyatlarni shakllantirish uchun quyidagi pedagogik shart-sharoitlar muhim ahamiyatga ega:

1. Estetik muhitni yaratish – o‘quv muassasasida musiqa, san’at va madaniyat bilan sug‘orilgan psixologik muhitni shakllantirish.

2. O‘qituvchining estetik madaniyati – pedagogning shaxsiy ma’naviy saviyasi, musiqaga munosabati va estetik namunasi o‘quvchilar uchun namuna bo‘lishi kerak.

3. Innovatsion ta’lim metodlari – interfaol usullar, raqamli texnologiyalar, audiovizual vositalar orqali o‘quvchini faol tinglovchidan ijodiy ishtirokchiga aylantirish.

4. Milliy musiqiy merosdan foydalanish – xalq qo‘shiqlari, maqomlar, bastakorlar ijodi orqali o‘quvchilarga milliy iftixor va estetik zavqni singdirish.

Shart-sharoitlar uyg‘unligida o‘quvchi musiqiy darslarga nafaqat o‘quv jarayoni sifatida, balki ichki hissiy o‘sish manbai sifatida yondasha boshlaydi.

O‘qituvchi musiqiy tarbiyada markaziy o‘rinni egallaydi. U o‘quvchining individual xususiyatlarini inobatga olib, musiqiy faoliyatni shaxsiy qiziqish bilan uyg‘unlashtira olishi zarur. Shuning uchun o‘qituvchi:

• dars jarayonida musiqaning tarbiyaviy ta’sirini chuqur tahlil qilishi;

• o‘quvchilarni ijodiy ifodaga undovchi muhit yaratishi;

• o‘quvchilarga musiqiy asarlar orqali insoniy qadriyatlarni anglash imkoniyatini berishi lozim.

Zamonaviy ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalar, virtual musiqa darslari, multimedia vositalari musiqiy tarbiyani yanada samarali tashkil etishga yordam beradi. Masalan, o‘quvchilar o‘zlari kuylagan qo‘shiqlarni yozib, tahlil qilish yoki jahon musiqasi namunalarini solishtirish orqali tahliliy va estetik tafakkurini rivojlantiradi.

To‘g‘ri tashkil etilgan musiqiy tarbiya natijasida o‘quvchilarda quyidagi fazilatlar shakllanadi:

• go‘zallikni his etish va qadrlash;

• musiqiy tafakkur va estetik didning rivojlanishi;

• milliy g‘urur va madaniy merosga hurmat;

• ijobiy axloqiy qadriyatlar va ijodiy faollik.

Shu bois musiqiy ta’limni faqat badiiy fan emas, balki ma’naviy-estetik tarbiyaning poydevori sifatida ko‘rish muhimdir.

Musiqiy tarbiya o‘quvchining ma’naviy va estetik kamolotini ta’minlovchi muhim omil bo‘lib, bu jarayonni samarali tashkil etish pedagogik shart-sharoitlarga bevosita bog‘liqdir. Ta’lim muassasalarida estetik muhitni yaratish, o‘qituvchining ma’naviy madaniyatini yuksaltirish, milliy musiqiy merosdan samarali foydalanish o‘quvchilarning ichki dunyosini boyitadi.

Xulosa. Shunday qilib, musiqiy tarbiya o‘quvchini insoniy qadriyatlarni his etuvchi, estetik zavq bilan yashovchi va go‘zallikni yaratishga intiluvchi shaxs sifatida shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Dewey J. Art as Experience. – New York: Minton, Balch & Company, 1934.
2. Elliott D. Music Matters: A New Philosophy of Music Education. – New York: Oxford University Press, 1995.
3. G‘ulomova Z. Estetik tarbiya va shaxs kamoloti. – Toshkent: Ilm ziyo, 2018.
4. Hasanboyeva O. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyoti, 2020.
5. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
6. Qodirova F., Jo‘rayev A. Musiqa ta’limi metodikasi. – Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2015.
7. To‘raqulova M. O‘quvchilarda estetik tarbiyani shakllantirishning pedagogik asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
8. Xo‘jayev S. Ta’lim jarayonida innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: O‘qituvchi, 2021.
9. Shirinova D. Musiqiy tarbiya jarayonida o‘quvchilarning estetik idrokini rivojlantirish. // Ta’lim va innovatsiyalar jurnali. – 2022. – №2. – B. 33–37.